

ВПЛИВ ВІДХИЛЕННЯ НАПРУГИ НА ПЕРЕХІДНІ ПРОЦЕСИ В АСИНХРОННОМУ ЕЛЕКТРОПРИВОДІ ПРИ УДАРНОМУ НАВАНТАЖЕННІ

Синявський О.Ю., к.т.н.,
Савченко В.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України
Тел. (063) 566-96-28

Анотація – проведені дослідження електромагнітних та електромеханічних перехідних процесів в асинхронному електроприводі при відхиленні напруги. Встановлені залежності електромеханічної сталої часу і тривалості перехідного процесу від напруги.

Ключові слова – асинхронний електродвигун, електропривод, електромеханічна стала часу, відхилення напруги, усталена швидкість, час пуску.

Постановка проблеми. Знання перехідних режимів має важливе значення при проектуванні електроприводів. Навантажувальна діаграма двигуна використовується при перевірці правильності попереднього його вибору. У ряді випадків перехідні режими впливають на продуктивність робочих машин і якість перероблюваного продукту. Наприклад, при великих коливаннях швидкості обертання роторів дробарок зерна знижується продуктивність машин і погіршується якість подрібнення. Прискорення, які виникають у виробничих механізмах і передачах при перехідних процесах, можуть перевищити допустимі значення і привести до поломки окремих ланок кінематичної схеми, псування продукту або порушення вимог техніки безпеки. Тому при проектуванні електроприводів потрібно узгоджувати фактичну тривалість перехідних процесів з допустимою [1].

Відхилення напруги живлення впливає на протікання перехідних процесів в електроприводах. Знання законів протікання цих процесів має теоретичне і практичне значення, бо дає можливість вибрати електропривод, який би максимально забезпечував вимоги технологічного процесу при найкращому використанні електродвигунів.

Аналіз останніх досліджень. При відхиленні напруги критичне ковзання асинхронного електродвигуна не змінюється, а момент двигуна змінюється пропорційно квадрату напруги [1]. При цьому змі-

нюється жорсткість механічної характеристики електродвигуна, що обумовлює зміну електромеханічної сталої часу. Таким чином, змінюється характер протікання перехідного процесу в електроприводі і його тривалість.

Формулювання мети статті. Метою даної роботи є дослідження електромагнітних і електромеханічних перехідних процесів, які протікають в асинхронному електроприводі, при відхиленні напруги живлення.

Основна частина. Розглянемо вплив відхилення напруги на перехідні процеси в асинхронному електроприводі при ударному навантаженні. В даному випадку двигун працює на робочій ділянці механічної характеристики, яку можна вважати лінійною [3]

$$M_{\delta} = \beta_{\delta}(\omega_0 - \omega), \quad (1)$$

де M_{δ} – момент двигуна; β_{δ} – жорсткість механічної характеристики електродвигуна; ω_0 – синхронна кутова швидкість; ω – задана кутова швидкість.

При відхиленні напруги момент асинхронного двигуна

$$M_{\delta} = \beta_{\delta}U_*^2(\omega_0 - \omega), \quad (2)$$

де $U_* = U/U_n$ – напруга у відносних одиницях.

Електромагнітний перехідний процес на робочій ділянці природної механічної характеристики асинхронного електродвигуна описується рівнянням [3]

$$T_e \frac{dM_{\delta}}{dt} + M_{\delta} = \beta_{\delta}(\omega_0 - \omega), \quad (3)$$

де T_e – електромагнітна стала часу.

Тоді з урахуванням (2) і (3) можна записати

$$T_e \frac{d^2 M_{\delta}}{dt^2} + \frac{dM_{\delta}}{dt} = -\beta_{\delta} \cdot U_*^2 \frac{d\omega}{dt}, \quad (4)$$

звідки

$$\frac{d\omega}{dt} = -\frac{1}{\beta_{\delta} \cdot U_*^2} \left(T_e \frac{d^2 M_{\delta}}{dt^2} + \frac{dM_{\delta}}{dt} \right). \quad (5)$$

Механічний перехідний процес описується рівнянням руху електропривода

$$M_{\delta} - M_c = J \frac{d\omega}{dt}, \quad (6)$$

де M_c – момент статичних опорів робочої машини; J – зведений момент інерції електропривода.

Для багатьох механізмів значний інтерес викликає оцінка падіння швидкості, яка обумовлена ударним прикладенням навантаження. В даному випадку перехідний процес в електроприводі відбувається при незмінному моменті статичних опорів робочої машини ($M_c = const$).

Підставивши вираз (5) у рівняння руху електропривода (6), отримаємо

$$M_{\delta} - M_c = -\frac{J}{\beta_{\delta} \cdot U_*^2} \left(T_e \frac{d^2 M_{\delta}}{dt^2} + \frac{dM_{\delta}}{dt} \right). \quad (7)$$

Рівняння (7) можна записати у вигляді

$$T_e T_m \frac{d^2 M_{\delta}}{dt^2} + T_m \frac{dM_{\delta}}{dt} + M_{\delta} = M_c, \quad (8)$$

де T_m – електромеханічна стала часу.

$$T_m = \frac{J}{\beta_{\delta} \cdot U_*^2} = T_{mn} / U_*^2, \quad (9)$$

де T_{mn} – електромеханічна стала часу при номінальній напрузі.

Як впливає із формули (9), зниження напруги викликає зростання електромеханічної сталої часу.

Відносно швидкості диференціальне рівняння має вигляд

$$T_e T_m \frac{d^2 \omega}{dt^2} + T_m \frac{d\omega}{dt} + \omega = \omega_0 - M_c / \beta_{\delta} \cdot U_*^2 = \omega_c, \quad (10)$$

де ω_c – усталене значення кутової швидкості.

Як впливає із формули (10), зниження напруги викликає зниження усталеної кутової швидкості.

Характеристичне рівняння для виразів (8) і (10) має вигляд

$$T_e T_m k^2 + T_m k + 1 = 0. \quad (11)$$

Для даного характеристичного рівняння дискримінант становить

$$D = T_m^2 - 4T_e T_m = T_m^2 \left(1 - 4 \frac{T_e}{T_m}\right). \quad (12)$$

Якщо $D < 0$, $T_m < 4T_e$, корені характеристичного рівняння

$$k_{1,2} = -(1/2T_e) \pm j\sqrt{(U_*^2/T_e T_m) - (1/2T_e)^2} = -\alpha \pm j\gamma. \quad (13)$$

Відхилення напруги викликає зміну уявної частини коренів характеристичного рівняння, тоді як дійсна частина залишається незмінною. При цьому може змінюватися характер перехідного процесу. Для електроприводів з невеликим моментом інерції підвищення напруги може призвести до появи коливань, тоді як зниження напруги може їх усунути. Загальний розв'язок диференційного рівняння (8) записується у вигляді

$$M_\delta = M_c + e^{-\alpha t} (A \cos \gamma t + B \sin \gamma t). \quad (14)$$

При початкових умовах $t = 0$, $M_\delta = M_{\text{поч}}$,

$$\left(\frac{dM_\delta}{dt}\right)_0 = (\beta_\delta U_*^2 (\omega_0 - \omega_{\text{поч}}) - M_{\text{поч}}) / T_e \quad (15)$$

із рівняння (14) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів A і B :

$$M_{\text{поч}} = M_c + A, \quad (16)$$

$$(\beta_\delta U_*^2 (\omega_0 - \omega_{\text{поч}}) - M_{\text{поч}}) / T_e = -\alpha A + \gamma B. \quad (17)$$

Розв'язавши дані рівняння відносно A і B , отримаємо розв'язок рівняння (14)

$$M_\delta = M_c + e^{-\alpha t} \left[(M_{\text{поч}} - M_c) \cos \gamma t + \frac{\beta_\delta U_*^2 (\omega_0 - \omega_{\text{поч}}) - M_{\text{поч}} (1 - \alpha T_e) - \alpha T_e M_c}{\gamma T_e} \sin \gamma t \right]. \quad (18)$$

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (18) запишеться у вигляді

$$M_\delta = M_c + (M_{\text{поч}} - M_c) e^{-\alpha t} \left(\cos \gamma t + \frac{\alpha}{\gamma} \sin \gamma t \right). \quad (19)$$

Для кутової швидкості загальний розв'язок рівняння записують у вигляді

$$\omega = \omega_c + e^{-\alpha t} (C \cos \gamma t + D \sin \gamma t). \tag{19}$$

При початкових умовах $t = 0, \omega = \omega_{поч}$,

$$\left(\frac{d\omega}{dt}\right)_0 = (M_{поч} - M_c) / J. \tag{20}$$

Із рівняння (19) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів C і D :

$$\omega_{поч} = \omega_c + C, \tag{21}$$

$$(M_{поч} - M_c) / J = -\alpha C + \gamma D. \tag{22}$$

Визначивши із (21) і (22) значення C і D і підставивши їх у рівняння (19), отримаємо

$$\omega = \omega_c + e^{-\alpha t} \left[(\omega_{поч} - \omega_c) \cos \gamma t + \frac{M_{поч} - M_c + J\alpha(\omega_{поч} - \omega_c)}{J\gamma} \sin \gamma t \right]. \tag{23}$$

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (23) прийме вигляд

$$\omega = \omega_c + (\omega_{поч} - \omega_c) e^{-\alpha t} \left(\cos \gamma t + \frac{\alpha T_{мн} - U_*^2}{T_{мн} \gamma} \sin \gamma t \right). \tag{24}$$

Криві перехідного процесу $M_{\partial}=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини показані на рис. 1, а $\omega=f(t)$ – на рис. 2.

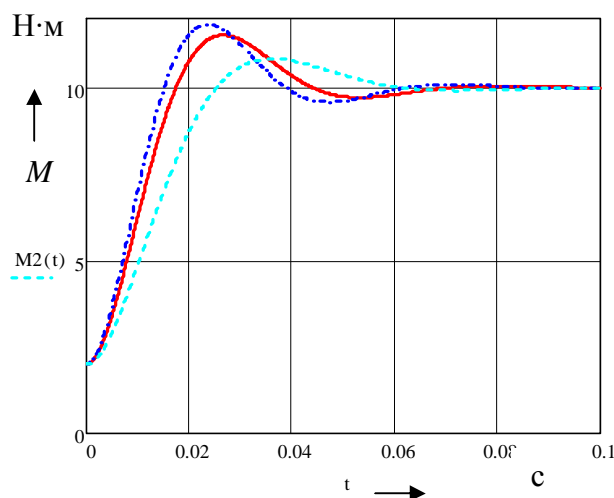

Рис. 1. Навантажувальна діаграма електродвигуна $M_{\partial}=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_M < 4T_e$.

Як впливає із наведених залежностей, при підвищенні напруги зростає значення максимального відхилення моменту і частота коливань. При цьому динамічне падіння швидкості зменшується, а при зниженні напруги, навпаки, підвищується.

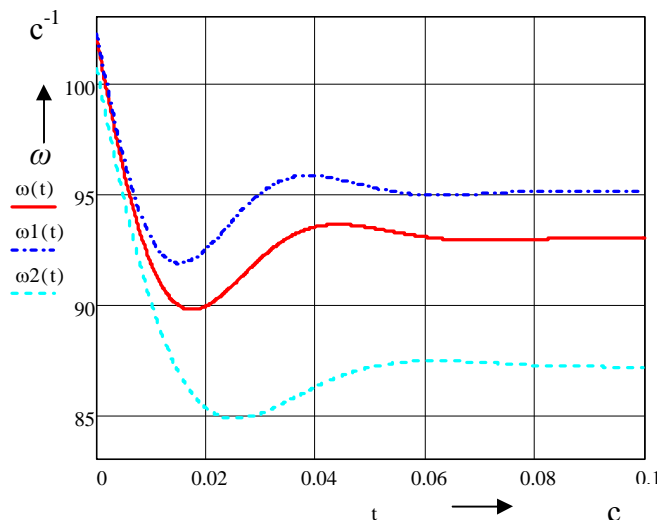

Рис. 2. Криві перехідного процесу $\omega=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_M < 4T_e$.

Використаємо при аналізі перехідних процесів в асинхронному електроприводі при ударному навантаженні отримані результати досліджень. При збільшенні стрибком моменту статичних опорів відбувається зниження кутової швидкості і зростання моменту двигуна. Але внаслідок наявності індуктивного розсіювання момент зростає повільніше, а швидкість знижується швидше, ніж це визначається статичною характеристикою. Тому при досягненні моментом значення M_c кутова швидкість буде нижча за усталену, що обумовлює зростання моменту двигуна до максимального значення. Відбуваються коливання моменту і кутової швидкості, які після двох-трьох періодів затухають. Максимальне динамічне падіння швидкості перевищує статичне її падіння, причому зниження напруги сприяє його зростанню, а підвищення – зниженню. Для механізмів з ударним навантаженням даний режим роботи в ряді випадків за умовами технології є несприятливим [3].

Якщо $D > 0$, $T_M > 4T_e$, а корені характеристичного рівняння

$$k_{1,2} = -(1/2T_e) \pm \sqrt{(1/2T_e)^2 - (U_*^2 / T_e T_{mn})}. \tag{24}$$

Тоді загальний розв’язок рівняння (8) запишеться у вигляді

$$M_\delta = M_c + A' e^{k_1 t} + B' e^{k_2 t}. \tag{25}$$

При початкових умовах (15) із рівняння (25) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів A' і B' :

$$M_{ноч} = M_c + A' + B', \tag{26}$$

$$(\beta_0 U_*^2 (\omega_0 - \omega_{ноч}) - M_{ноч}) / T_e = k_1 A' + k_2 B'. \tag{27}$$

Розв'язавши дані рівняння відносно A' і B' , отримаємо розв'язок рівняння (25)

$$M_\delta = M_c + \frac{M_{ноч}(1 + k_2 T_e) - k_2 T_e M_c - \beta_0 U_*^2 (\omega_0 - \omega_{ноч})}{T_e (k_2 - k_1)} e^{k_1 t} + \frac{\beta_0 U_*^2 (\omega_0 - \omega_{ноч}) - M_{ноч}(1 + k_1 T_e) + k_1 T_e M_c}{T_e (k_2 - k_1)} e^{k_2 t} \tag{28}$$

Таким чином, при відхиленні напруги змінюються корені характеристичного рівняння і коефіцієнти в диференційному рівнянні, яке описує перехідний процес в електроприводі.

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (28) прийме вигляд

$$M_\delta = M_c + \frac{k_2 (M_{ноч} - M_c)}{k_2 - k_1} e^{k_1 t} + \frac{k_1 (M_c - M_{ноч})}{k_2 - k_1} e^{k_2 t} = M_c + \frac{M_c - M_{ноч}}{k_1 - k_2} (k_2 e^{k_1 t} - k_1 e^{k_2 t}). \tag{28}$$

Для кутової швидкості загальний розв'язок рівняння записують у вигляді

$$\omega = \omega_c + C' e^{k_1 t} + D' e^{k_2 t}. \tag{29}$$

При початкових умовах (20) із рівняння (29) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів C' і D' :

$$\omega_{ноч} = \omega_c + C' + D', \tag{30}$$

$$(M_{ноч} - M_c) / J = k_1 C' + k_2 D'. \tag{31}$$

Визначивши із (30) і (31) значення C' і D' і підставивши їх у рівняння (29), отримаємо

$$\omega = \omega_c + \frac{J k_2 (\omega_{ноч} - \omega_c) - (M_{ноч} - M_c)}{J (k_2 - k_1)} e^{k_1 t} + \frac{(M_{ноч} - M_c) - J k_1 (\omega_{ноч} - \omega_c)}{J (k_2 - k_1)} e^{k_2 t}. \tag{32}$$

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (32) прийме вигляд

$$\begin{aligned} \omega &= \omega_c + \frac{T_{\text{мн}}k_2(\omega_{\text{поч}} - \omega_c) + U_*^2(\omega_{\text{поч}} - \omega_c)}{T_{\text{мн}}(k_2 - k_1)} e^{k_1 t} - \frac{U_*^2(\omega_{\text{поч}} - \omega_c) + T_{\text{мн}}k_1(\omega_{\text{поч}} - \omega_c)}{T_{\text{мн}}(k_2 - k_1)} e^{k_2 t} = \\ &= \omega_c + \frac{\omega_{\text{поч}} - \omega_c}{T_{\text{мн}}(k_2 - k_1)} [(T_{\text{мн}}k_2 + U_*^2)e^{k_1 t} - (T_{\text{мн}}k_1 + U_*^2)e^{k_2 t}] \end{aligned} \quad (33)$$

Криві перехідного процесу $M_{\delta}=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини показані на рис. 3, а $\omega=f(t)$ – на рис. 4.

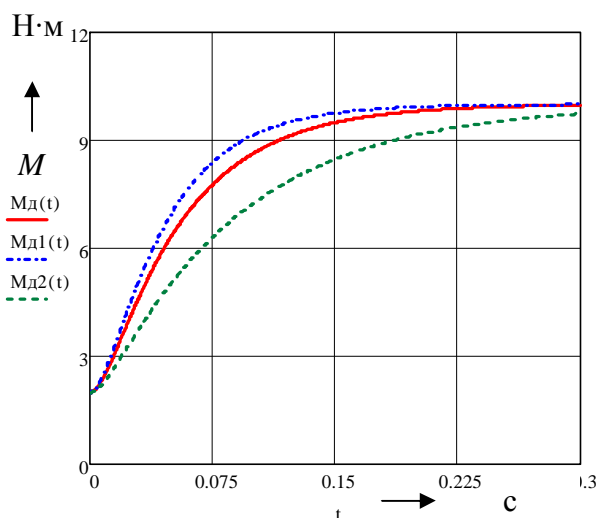

Рис. 3. Навантажувальна діаграма електродвигуна $M_{\delta}=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_{\text{м.}} > 4T_e$.

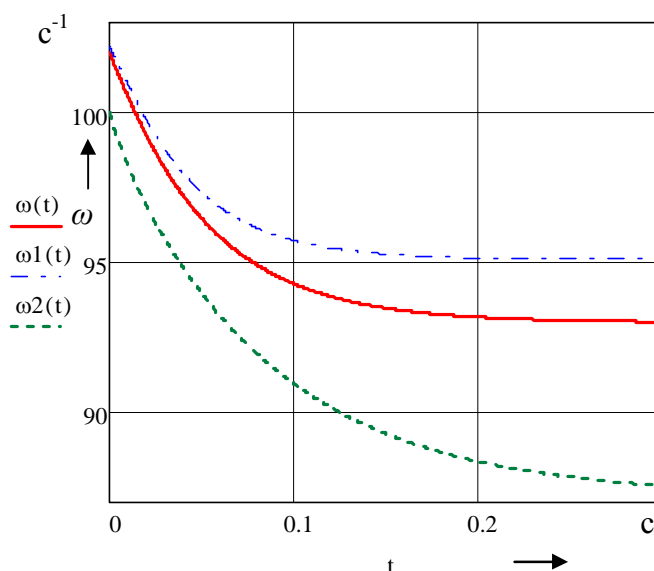

Рис. 4. Криві перехідного процесу $\omega=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_{\text{м.}} > 4T_e$.

Перехідні процеси зміни швидкості і моменту в даному випадку відбуваються за експоненціальним законом. При підвищенні напруги

момент і кутова швидкість двигуна досягають усталеного значення швидше, ніж при номінальній напрузі, а при зниженні напруги – за довший час.

Якщо $D=0$, $T_m=4T_e$ і характеристичне рівняння має один корінь

$$k = -1/2T_e. \quad (33)$$

Тоді загальний розв'язок рівняння (8) запишеться у вигляді

$$M_\delta = M_c + e^{kt}(A'' + B''t). \quad (34)$$

В даному випадку корінь характеристичного рівняння не залежить від напруги.

При початкових умовах (15) із рівняння (34) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів A'' і B'' :

$$M_{\text{поч}} = M_c + A'', \quad (35)$$

$$(\beta_\delta U_*^2(\omega_0 - \omega_{\text{поч}}) - M_{\text{поч}})/T_e = kA'' + B''. \quad (36)$$

Розв'язавши дані рівняння відносно A'' і B'' , отримаємо розв'язок рівняння (34)

$$M_\delta = M_c + e^{kt} \left(M_{\text{поч}} - M_c + \frac{\beta_\delta U_*^2(\omega_0 - \omega_{\text{поч}}) - M_{\text{поч}}(1 + kT_e) + kT_e M_c}{T_e} t \right). \quad (37)$$

Таким чином, коефіцієнт у диференційному рівнянні, яке описує перехідний процес в електроприводі, залежить від напруги, на відміну від кореня характеристичного рівняння.

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (37) прийме вигляд

$$M_\delta = M_c + (M_{\text{поч}} - M_c)e^{kt}(1 - kt). \quad (38)$$

Для кутової швидкості загальний розв'язок рівняння записують у вигляді

$$\omega = \omega_c + e^{kt}(C'' + D''t). \quad (38)$$

При початкових умовах (20) із рівняння (38) отримаємо вирази для визначення коефіцієнтів C'' і D'' :

$$\omega_{noch} = \omega_c + C'', \tag{39}$$

$$(M_{noch} - M_c) / J = kC'' + D''. \tag{40}$$

Визначивши із (39) і (40) значення C'' і D'' і підставивши їх у рівняння (38), отримаємо:

$$\omega = \omega_c + e^{kt} \left(\omega_{noch} - \omega_c + \frac{M_{noch} - M_c - Jk(\omega_{noch} - \omega_c)}{J} t \right). \tag{41}$$

Якщо початковий режим роботи є усталеним, то рівняння (37) прийме вигляд:

$$\omega = \omega_c + (\omega_{noch} - \omega_c) e^{kt} \left(1 - \left(k + \frac{U_*^2}{T_{мн}} \right) t \right). \tag{42}$$

Оскільки $T_m = 4T_e$ з урахуванням (33) отримаємо:

$$\omega = \omega_c + (\omega_{noch} - \omega_c) e^{kt} \left(1 - \frac{k}{2} t \right). \tag{43}$$

Криві перехідного процесу $M_\delta = f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини показані на рис.5, а $\omega = f(t)$ – на рис. 6.

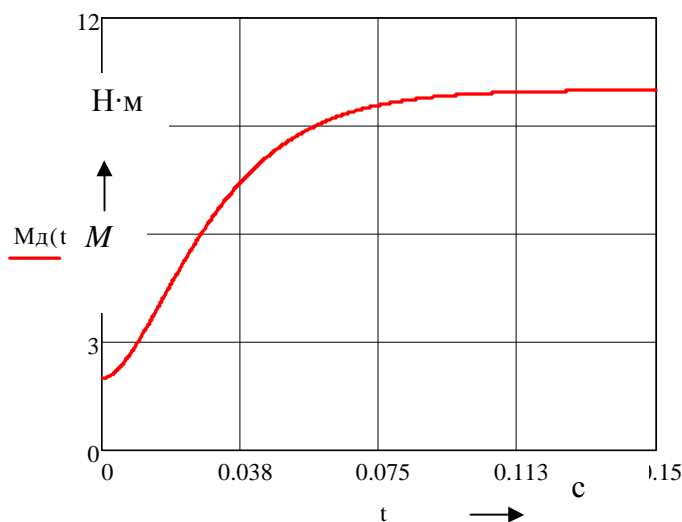

Рис. 5. Навантажувальна діаграма електродвигуна $M_\delta = f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_m = 4T_e$.

У даному випадку момент і кутова швидкість двигуна змінюються в часі нелінійно. Причому усталене значення кутової швидкості залежить від напруги, а час її встановлення не залежить від неї.

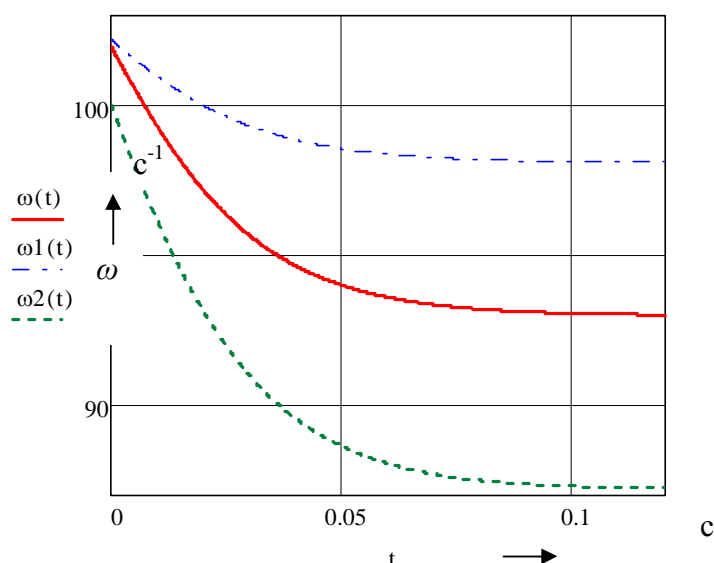

Рис. 6. Криві перехідного процесу $\omega=f(t)$ при незмінному моменті статичних опорів робочої машини та $T_M=4T_e$.

Висновки. Відхилення напруги впливає на характер перехідних процесів в асинхронному електроприводі. Для електроприводів з невеликою електромеханічною сталою часу підвищення напруги може призвести до появи коливань моменту і швидкості, тоді як зниження напруги може їх усунути. При підвищенні напруги зростає значення максимального відхилення моменту і частота коливань. При цьому динамічне падіння швидкості зменшується, а при зниженні напруги, навпаки, підвищується.

Для електроприводів, у яких електромеханічна стала часу перевищує електромагнітну більше як у чотири рази, зміни швидкості і моменту в часі відбуваються за експоненціальним законом. При підвищенні напруги момент і кутова швидкість двигуна досягають установився значення швидше, ніж при номінальній напрузі, а при зниженні напруги – за довший час.

Література

1. Електропривод / [Лавріненко Ю.М., Марченко О.С., Савченко П.І. та ін.]; за ред. Ю.М. Лавріненка. – К.: Ліра-К, 2009. – 504 с.
2. Електропривод сільськогосподарських машин, агрегатів та потокових ліній / [Жулай Є.Л., Зайцев Б.В., Лавріненко Ю.М та ін.]; за ред. Є.Л. Жулая. – К.: Вища освіта, 2001. – 288 с.
3. Ключев В.И. Теория электропривода / В.И. Ключев. – М.: Энергоатомиздат, 1995. – 560 с.

ВЛИЯНИЕ ОТКЛОНЕНИЯ НАПРЯЖЕНИЯ НА ПЕРЕХОДНЫЕ ПРОЦЕССЫ В АСИНХРОННОМ ЭЛЕКТРОПРИВОДЕ ПРИ УДАРНОЙ НАГРУЗКЕ

Синявский А.Ю., Савченко В.В.

Аннотация – проведены исследования переходных процессов в асинхронном электроприводе при отклонении напряжения. Установлены зависимости электромеханической постоянной времени и длительности переходного процесса от напряжения.

INFLUENCE OF THE DEVIATION OF THE PRESSURE ON TRANSIENTS IN THE ASYNCHRONOUS ELECTRIC DRIVE AT SHOCK LOADING

A. Sinyavsky, V. Savchenko

Summary

Are carried out researches of transients in the asynchronous electric drive at a deviation of a pressure. Dependences of an electro-mechanical constant of time and duration of transient on a pressure are established.